

**HAVONI IFLOSLANTIRUVCHI MODDALARNING SURUNKALI
TA’SIRI NATIJASIDA NASLNING NAFAS YO’LLARI
DEVORIDAGI LIMFOID TO’QIMALARNING TUG’RUQDAN
KEYINGI RIVOJLANISHIGA TA’SIRI.**

F.X.Azizova

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

S.O.To’laboyev

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Chirchiq filiali

G’.A.Abdusalomov

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Chirchiq filiali

Dolzarbligi:

Atmosfera havosining sifatiga tashqi muhit omillari ta’sirining ortishi nafas tizimi kasalliklari, xususan, bolalik davrida immun tizimi shakllanishiga jiddiy xavf tug’dirmoqda. Tug’ruqdan keyingi davrda nafas yo’llari devorida joylashgan limfoid to’qimalar (NALT) tashqi muhitning eng sezgir nishonlaridan biridir. Shu sababli havoni ifloslantiruvchi moddalarning surunkali ta’siri ostida naslning nafas yo’llaridagi immun tuzilmalarda sodir bo’ladigan o’zgarishlarni o’rganish muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Maqsad:

Turli ekologik sharoitlarda o’stirilgan nasllarda nafas yo’llari devoridagi limfoid to’qimalarning morfologik, gistologik va immunologik rivojlanishidagi o’zgarishlarni taqqoslash.

Materiallar va usullar:

Tajriba 3 ta guruh kalamush nasllarida o’tkazildi:

1-guruh (nazorat): oddiy laboratoriya sharoitida o‘stirilgan nasllar;

2-guruh (filtrlangan havo): havoni tozalovchi filtr o‘rnatilgan xonada saqlangan nasllar;

3-guruh (iflos havo): azot oksidi, oltingugurt dioksidi va chang aerozollari mavjud muhitda o‘stirilgan nasllar.

Tadqiqotda **morfologik, gistologik** (hematoksilin-eozin bo‘yash, immunohistokimyo) hamda **immunohistokimyoviy** tahlillar (CD3, CD20 markerlari bo‘yicha) qo‘llanildi.

Natijalar:

Nazorat guruhida limfoid to‘qimalar normal morfologik tuzilishda bo‘lib, limfatik follikulalar yaxshi rivojlangan, epiteliy yaxlitligi saqlangan.

Filtrlangan havo guruhida limfoid to‘qimalar yanada faol differensiasiyalangan, limfotsitlar proliferatsiyasi kuchaygan, bu esa optimal immun muvozanatni ko‘rsatdi.

Iflos havo guruhida esa limfoid follikulalar regressiyaga uchragan, limfotsitlar soni kamaygan, epiteliyda distrofik va degenerativ o‘zgarishlar, shuningdek, T- va B-limfotsitlar orasidagi nisbatning buzilishi kuzatildi.

Xulosa:

Havoning ifloslanishi nafas yo‘llari devoridagi limfoid to‘qimalarning tug‘ruqdan keyingi rivojlanishini sekinlashtiradi, ularning immun faolligini pasaytiradi va himoya mexanizmlarini izdan chiqaradi. Aksincha, havoni tozalovchi filtrlar bilan yaratilgan muhitda o‘stirilgan nasllarda immun morfogenez yaxshilanishi qayd etildi. Ushbu natijalar ekologik tozalikka

qaratilgan profilaktik choralar naslning immun tizimi sogʻlom shakllanishida muhim rol oʻynashini tasdiqlaydi.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI

- 1.Bousquet J, Khaltaev N, Cruz AA, et al. Allergic Rhinitis and its Impact on Asthma (ARIA) 2008 update. *Allergy*. 2008;63(Suppl 86):8–160.
- 2.Brożek JL, Bousquet J, Agache I, et al. Allergic Rhinitis and its Impact on Asthma (ARIA) guidelines—2020 revision. *J Allergy Clin Immunol*. 2020;145(1):70–80.
- 3.Canonica GW, Cox L, Pawankar R, et al. Sublingual immunotherapy: World Allergy Organization position paper. *World Allergy Organ J*. 2014;7:6.
- 4.Durham SR, Walker SM, Varga EM, et al. Long-term clinical efficacy of allergen immunotherapy. *N Engl J Med*. 1999;341:468–475.
- 5.Cox L, Nelson H, Lockey R, et al. Allergen immunotherapy: practice parameter update. *J Allergy Clin Immunol*. 2011;127:S1–S55.